

TIL MINNE OM EGIL GRANDHAGENS STEMME I MITT LIV

- en minnesamvær-hilsen

På besøk hos Solveig og Egil Grandhagen (Hov i Land), sommeren 2018. Bildet er tatt av min venninne, Ingunn Welle.

Egil Grandhagen var generalsekretær i Nordens største misjonsorganisasjon, Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), min barndoms røtter og rike, fra 1982 - 2001. "Misjonshøvding"-tittelen hører fortiden til. Egils liv og virke har gjort den levende igjen. Grandhagen blir betraktet som en av de største misjonsledere i vår tid. For meg ble han viktig av en helt annen grunn, men ikke desto mindre gjennom sitt lederskap, og etterhvert mitt eget.

MANGE STERKE MISJONSLEDERE

Som barn av norske misjonærer i Japan vokste jeg opp med sterke misjonsledere på alle kanter. De var kallsbevisste kosmopolitter og ildsjeler, slik misjonærene var. Som seksåring sang jeg "Gubba Noa" for generalsekretær i NLM, Tormod Vågen. Han var på besøk og spurte om noen av de små kunne synges en sang. I Hong Kong møtte jeg misjonslegenden Agnar Espegren. Min fadder, Sigurd Aske, var misjonsleder med enormt vingspenn; Frikirke-misjonær i Kina og Japan, grunnlegger av radioevangelisering i stor skala på 50-60-tallet, hadde lederstillinger i Det Lutherske Verdenforbund og Kirkens Nødhjelp. Dåpen skjedde forresten i dagligstua på Den norske skole i Kobe, og ble foretatt av misjonsprest Anders Hoås. Misjonsleder og senere preses i Den norske kirke, Fridtjov Birkeli, besøkte oss i Japan. Misjonsvennlige, norske konsul Johan Brandt spanderte 17.mai-feiringer og juletreffester, og Kristian Hånes (formann, NLM) ga oss bibler. Noen av barna fikk møte Willy Brandt på offisielt besøk i Kyoto en gang. Og da vi kom til Norge i 1964, hilste jeg på den "musiske misjonsleder" Trygve Bjerkreim på Fjellhaug, NLMs høyborg, hvor begge mine foreldre hadde gått misjonsskole, min far forkynnerkurs i tillegg, og flere av mine slektninger bibelskole. Før det hadde flere av de gått på folkehøysolen Rauma Ungdomsskole. Siden mine foreldre ble lærere på NLMs folkehøyskole Hurdal Verk, møtte jeg - som litt større barn - fortsatt ledere, som

generalsekretær Birger Breivik, og andre kirkeledere som biskop Per Lønning. Ledere på ulike nivå var noe misjonærbarn og folkehøyskolebarn hadde et mer eller mindre hverdagslig, fortrolig og respektfullt forhold til. Det setter spor. Skulle jeg selv bli leder...? I hvilken sammenheng? På hvilken måte?

KJØNNBALANSE?

Det er mye å si om kjønns-ubalanse i kristen-norge og i NLM, men oppveksten var utvilsomt preget av sterke kvinner, fra fortellinger om Marie Monsen i Kina til de enslige, høyt respekterte kvinnelige misjonærer i Japan, til alle de fine mødre til mine jevnaldrende, og ektefeller til misjonærene - mine "tanter" og "onkler" i Japan. Jeg så opp til de fleste av de, og var stolt over å ha så mange fine voksne i nærheten, enten det var på festdager eller i sommerferiene på det internasjonale Nojiiri Lake Association lenger nord i Japan.

VERDEN FOR KRISTUS

At det som bandt sammen var enkelt og entydig, gjorde at jeg som barn kjente meg inkludert og viktig som liten ambassadør for det hele. *Verden for Kristus. Høsten er stor, men arbeiderne få.* Et internasjonalt miljø og et klasseløst budskap var atmosfære og hverdag. Liv, død og evighet, alt og alle på kloden og i universet, var perspektivet. Jesus som barnas beste venn og hedningenes frelser var kjernen - hevet over nasjonale, etniske og økonomiske interesser. Ordet *luthersk* florerte. De andre *misjonsmarker* som Etiopia, Taiwan, Kina, Madagaskar og Tanzania var nok steder på et vanlig kart over verden. For meg og mange var de først og fremst forestilte misjonsfellesskap. Norge og misjonsvennene som lokale sendemenigheter var pulsslag og eksistensberettigelse. Vi ble sett og støttet av gode mennesker i hjemlandet.

Det ble likevel naturlig og nødvendig å utvide min tilhørighet og min oppfattelse av verden, det hellige og meg selv. Jeg studerte kristendom og idehistorie, deretter ble jeg kateket i Øyer i Gudbrandsdalen, og etter skilsmisse tok jeg fatt på teologistudier ved Teologisk Fakultet i Oslo. Forskning var også aktuelt. Det var uaktuelt å overta barndommens tenkemåter og verdensbilder ukritisk.

MIN FARS SVARTE SIDER - I OFFENTLIGHETEN OG I LIVET MITT

Det jeg ikke var forberedt på, var dette: Et oppslag i Vårt Land i 1989 fortalte meg at min egen far, misjonær, lærer, forkynner, sentral i misjonsmiljøet, var overgriper. Jeg visste ingen ting fra før. Ingen kontaktet meg i forkant, verken Vårt Land eller NLM. Redaktør i VL og barndomsvenn fra Japan, Helge Kjøllesdal, har siden beklaget det sterkt. Det var Egil Grandhagen som hadde konfrontert min far om utligvelig misbruk av misjonærbarns tillit. Som skilt alenemor med tre små barn, midt i telogistudier ved Teologisk Fakultet på Universitetet i Oslo, visste jeg på kroppen og fra kirke- og idehistoriestudier hvilke dype skillelinjer og komplekse mønstre norsk kirkeliv er preget av. Eksistensielle kriser hadde gjort at jeg hadde brutt med vesentlige sider ved mitt barndoms misjons-univers. Derfor var det med dyp uro jeg tok imot invitasjon (på overtid) til samtale med ledelsen i NLM. Egil Grandhagen ville møte meg. Hvordan ville misjonslederen i NLM møte den kvinnelige, skilte teologi-kandidaten fra de liberales høyborg, TF? Hvordan ville jeg møte han?

MISJONSLEDERENS STEMME - OG MIN

Egil Grandhagen møtte meg med full åpenhet, informert kunnskap, selvkritisk grunnholdning. Han ga tillit. Jeg ga tillit tilbake. Vi delte, likeverdig. Det ble ikke bruk for innledende forbehold, slik jeg hadde tenkt: "...vi står jo i hver vår ytterlighet i norske, kristelig tradisjoner etc...". Uten mitt første møte og noen få, spredte møter siden med Egil, ville jeg kanskje ikke vært i live. Det aller viktigste var at Grandhagen kunne fortelle meg om sitt møte med min far.

NESTEN 30 ÅR SEINERE

Da jeg sammen med en venninne, Ingunn Welle, besøkte Solveig og Egil på gården i Hov i Land våren 2018 - med en gjennomlevd, tung og dramatisk depresjon i kofferten, samt en doktorgrad om Grundtvigs salmer, forskning og mange lykkelige år som prest, leste jeg fra mitt bokprosjekt "Mellom Sakura og Hiroshima. Et rekviem til pappa". Det er skrevet i direkte tale til min døde far. Jeg trengte å få vite om Egil kjente seg igjen i min beskrivelse av hans møte med min far. Jeg leste høyt for Egil, Solveig og Ingunn:

Pappa. Ingen av oss i familien visste at du i disse årene skjulte ditt livs dype splittelse, det Hiroshima du påførte uskyldige barn. Jeg husker forresten hvor opptatt du var av kristendoms-forfølgelsene i Nagasaki i Japan på 1600-tallet. Du fortalte meg at japanske kristne under tortur avsverget sin tro ved å trække på et trykt bilde av Kristus.

I den krigen du selv startet var det du som fornektet. Barn på skolen, mine uerstattelige barndomsvenner, var offer for din livsødeleggede makt til å misbruke deres tillit. Seksuelle overgrep var tabu den gang.

Da ødeleggelsene ble kjent, og du ble konfrontert av generalsekretær Egil Grandhagen i Misjonsambandet, innrømmet du det aller meste av det du var anklaget for, og sa uoppfordret: Jeg har sviktet barna, foreldrene, min egen familie og misjonen... Grandhagen hadde møtt deg på Molde flyplass, ikke langt fra Utsyn, for å få sannheten fram. Det klarte dere sammen gjennom mange timer i bilen din.

Du ønsket å be de du hadde krenket om tilgivelse. Du ønsket at Egil - på Guds vegne - skulle gi deg tilgivelse. Egil var sterkt i tvil om begge deler, siden han ikke var sikker på om erkjennelsen var dyp nok, og anbefalte å vente med et møte med de som endelig hadde fått mot til å konfrontere misjonen og deg med ugjerningene. Men Egil klarte ikke å si nei til å være din skriftefar. Det var han som fortalte meg dette. Det burde vært du, pappa.

Egil bekreftet at det var slik han husket det selv. Han ble berørt og beveget over å bli mint om dette gjennom min historie, og enda en gang dele tanker og følelser omkring et traume - for så mange. Han ga meg sin bok om tidlig misjon (bl a nestoriansk), jeg ga han min artikkel om Maria hos Luther og Grundtvig i nylig utgitt antologi.

PAPPA DØR - SAMMEN MED EGILS RADIO-STEMME

Det hører med til historien om Egils stemme i mitt og min fars liv at da min far døde i 1990, alene ved radioen i sitt hjem "Utsyn" (jfr NLMs tidsskrift), hørte han på morgenandakten, som den dagen ble holdt av Egil Grandhagen. Det må ha vært den

beste stemme han kunne dø sammen med. Jeg hadde ikke fått den samtalen med min far som kanskje bare jeg i verden kunne hatt - før han døde.

EGIL I ORDINASJONEN MIN?

Da jeg skulle ordineres til prest av Rose Marie Köhn i Åmot kirke høsten 2003, spurte jeg Egil om han kunne tenke seg å være forbeder i ordinasjonen. Hans rolle i min og min fars historie var så grunnleggende. Han ble rørt og glad for å bli spurt, men måtte takke nei på grunn av sin misjonslederrolle i NLM. Min danske veileder i Grundtvigarbeidet, prof Theodor Jørgensen, som var en av flere forbedere i min ordinasjon, hadde forresten tidligere spurte meg om doktoravhandlingen var den samtalen jeg ikke fikk med min far.

MISJONSLEDERENS ANGER...

Egil og jeg er venner på fjesboka. Noen få ganger har jeg kommentert hans innspill under årene med kreftsykdom. Den siste gangen jeg kommenterte hans status var den 29. januar i år. Jeg skrev:

Din oppriktighet, oppmerksomhet og genuine raushet stråler stadig sterkt Egil. De egenskapene trengte jeg mer enn noe for mange år siden for å kunne dele livsviktig erfaring. Du var der da jeg trengte det mest. Slik at jeg kan være der for andre. Dette er dypere enn trofsforskjeller, slik jeg ser det. Kanskje det aller helligste...Eller som Børli sa det: ...det finnes en tillit i livet. Et lys over store og små...(fra diktet "Linnea/Gudstjeneste"). Lys over livet ditt, Egil.

Egil svarte - til min store overraskelse og dype glede: *Kontakten med deg har betydning mye, også for meg, Synnøve! I dag har jeg faktisk angret på at jeg ikke valgte å si ja da du spurte meg om å delta i forberet. Vært meg selv. Stått for det jeg stod og står for, nemlig et liv som utstråler noe av Guds kjærlighet. Men du møtte jo meg med masse forståelse...*

"DET FINNES EN TILLIT I VERDEN, ET LYS OVER STORE OG SMÅ...".

Misjonslederen i NLM angret på at han ikke var med på presteordinasjon av en kvinne, av meg, og skriver det tilforlatelig - så å si på dødsleiet. Ringen er sluttet. Egils stemme - og min - var likeverdige og åpne for den andre fra vårt første møte. Kanskje fordi saken var så alvorlig (min fars forbrytelser)? Kanskje fordi det var naturlig for oss begge? Både og? Slik utvikler verden seg. Egil Grandhagens stemme vil alltid gi meg hellig, uerstattelig glede og liv hver gang jeg betrakter disse minnene. Vi ble viktige for hverandre ut fra og inn mot et traume. En stor leder har fullført sitt liv - i et evig lys, *lux aeterna*.

Synnøve Sakura Heggem